

Агоп Мелконян

Via Dolorosa

1

Вягърът изпълзва иззад хълмовете, поразкършва се и напористо върхлита върху задното стъкло. Допреди час беше нещо като късна есен. НАШАТА есен – обича да казва тя. Това е НАШАТА есен, нали? Не възразявам, макар да не откривам нищо наше освен досадата, наречена пътуване – тичане от хотел към хотел, добър вечер, стая, може единична, пишете съпрузи; багажът, душът и възхитителните му пръски, вечерята задължително на свещи (силната светлина я дразни), любовна нощ, транквилизатори, на сутринта отново стартираме. Това е НАШЕТО, ако изобщо има нещо наше – едно надбягване с времето, което поразително прилича на свобода, а в действителност е бягство от тъгата спринтьор, хукнала подире ни.

– А все ми се иска да ти кажа, че ще вали.

– Сняг – допълвам. Вече двайсет дни само допълвам, за да не забравя да говоря.

Минута по-късно ни настигат объркани бели облаци, плъзнали ниско по асфалта.

– Бяла изненада – казва. Пауза. – Небето е толкова високо. – Пауза.

– Нашата есен свърши. – Пауза. Преглъща. – Свърши толкова изведнъж.

Така си говори, свикнах. Горчива смесица между унес и самота. Нещо тъничко и заплетено, разпънато до скъсване между немошната и мисъл и трогателното желание да бъде добра. Нищо не се промени, лекарите не познаха. Любовта ще я възроди, сексът ще настрои механизмите и – защо не вървите по дяволите! Същите колебания между сън и реалност, същата непревземаема отчужденост, същите неволни трепети вместо жестове, същата безгранична и вече патинирана от старост тъга. Приех риска да съм и експериментатор, и опитен плъх, защото ми се искаше да я освободя от оковите ѝ, да залъжа някак капризната повреда на мозъка, да навия отпуснатите вътрешни пружини, нееластични и безволеви като ластици. Нищо не се получи. Бягства вместо пътуване, жалост вместо любов плюс една уморителна сексуална повинност.

– Чудо – казва. – Пада нещо, което никога не се е качвало там. Или може би се е качвало?

– Качвало се е като пара – отвръщам, но тя вече говори за друго.

– Птиците тръгват на юг, змиите стават кожени колани, мечките слагат пижами за сън, пък ние двамата само тичаме. – Лапва бонбон. –

Ей тъй, тичаме, а те ни се смеят. – Пауза. – И как ще избягаме от зимата?

Двайсет дни, умножени по стотици километри. Иначе трябва да говоря с нея, а ми става мъчно, затова предпочитам пътните знаци, такта на чистачките, безкрайния пунктир върху асфалта. Още ли не съм ви казал, че нейната безпомощност ме разкъсва?

Сигурно е чувство за вина. Да, цялата причина е в смазващото чувство за вина. Откъде го взех, накъде го нося? Нетърпимо е да се чувствуваш виновен, че не можеш да направиш нещо, което не можеш да направиш. Как се казва тази форма на вина? Никой не знае, а най-малко знам аз. Не успях дори да я убедя, че я обичам. Казвам го никому; в отговор само леко присвива клепачи и допълва с кратко, разсеяно, неадресирано, една осминка от онова движение с устни, което при останалите човеци се нарича усмивка.

– Пък ти си мислиии... Как тъй се качва пара, а пада сняг, щом парата е топла, а снегът – студен. Нищо не става тъй, нищо.

Снегът опасно затрупва. Отпускам педала, за да убия скоростта – виждам само десетина метра пред себе си. До града има доста път, трябва да измисля нещо. За три седмици свикнах да решавам сам.

– Веднъж пак валя, отдавна, бях още момиченце. – Пауза. – Дойде Горският цар и ме покани на бал в гората. Пипаше ме по гърдите и целуваше краката ми. Искаше да му стана жена.

Тук някъде трябва да има мотел, ако се вярва на знаците. Мотелът е моето спасение. Пътуването я напряга и тогава съвсем... Смуче бонбона с любовната страст на уличница.

– Ще напиша стихотворение. Ти писал ли си?

– Не.

– Прекрасно. Горският цар беше барман. – Пауза. – Господи, снегът ще го затрупа!

– Горския цар ли?

– Не бе, стихотворението. Ако го затрупа, ще зимува, а напролет ще се покаже с кокичетата.

Легло, чиния с прибори, под тях цифрата 1000. Близко е. Хладният душ я отпуска. Когато излиза от банята с коси като водни змийчета, пристегнала кърпа малко над гърдите си, всичко свършва; облизвам с език капката на върха на носа и, целувам я по клепачите, а тя ме гледа с възхитения поглед на откривател – още ли съществуваш, това ли си ти? Тогава съм готов да се закълна: няма нищо по-красиво от Лиза, когато водата измие тъжната ѝ налудничавост.

– Между храстите еленов впряг. Клечат джуджетата палачи. Идват да обесят моя снят. Небето плаче.

– Добро е, но защо джуджетата?

Не обичам минутите между залеза и пълното смрачаване. Чувал съм, че ги наричат граждански сумрак. Защо пък граждански? Вече не е ден, още не е нощ, само безвкусна неопределеност във вид на светлинна дрезгавина, фаровете са подскачащи кълбета светлина, не, ръце на сладтолюбец, които опипват всичко наоколо, както Горският цар – гърдите на Лиза; сякаш плуваш в коктейл от сивкава умора и досада, добре охладен със снежни вихрушки.

Тогава забелязвам тесния път вдясно. По-скоро го усещам с тънка-та интуиция на скитника, който улавя промените около себе си с някакво божествено седмо сетиво. Рязко завивам – прегракналото непосилие на спирачките и нейното предупреждаващо „Ехей!“. Тясно, стръмно, почти без настилка, вляво – пропаст, или сипей, или просто плътна завеса от мрак пред някаква тревожна неизвестност. И пътеуказател с големи, старателно изписани букви.

– Via dolorosa – почти среща Лиза. – Ъхъ, знаех си. – Пауза. – Пътят на страданието. – Пауза. – Пътят на Христос към Голгота.

Глупаво е, разбира се, Пътят на страданието да завършва не с кръст, а с крайпътно ханче. Но повече ме изненадва Лиза – внезапно става боязлива, чувствителна и напрегната като животинче пред неидентифицирана опасност. И друг път съм забелязвал нейната изумителна способност да предусеща, като че ли знае събитията отпреди; зениците и се разширяват, ръцете стават неспокойни, леко се изгърбва, готова всеки миг да хукне – едно малко нервно зверче, в което властва атавистичният ужас от неизвестното.

– Via dolorosa – повтаря като ехо собствените си думи. – Тогава ще започнат да казват на планините: паднете върху ни! И на хълмовете: затрупайте ни! Защото, ако това правят със зеленото дърво, какво ли ще бъде със сухото?

Потъвам в снежната въртележка, става красиво и опасно; нямам сетива за риска, затова не знам какво ме очаква в края на този полумистичен път – трънен венец или вана с топла вода. Пресипналата светлина на фаровете с мъка се промъква между валмата сняг, още един пътепоказател със същия надпис, после става равно – подозрително равно, подозрително спокойно, почти равнодушно, като покана, а точно срещу нас – правоъгълна тайна от мрак, върху която едва не връхлитам. Когато спирачките вече са свършили своето, двете петна от фаровете се спират

точно върху табелата, изчаквам чистачките да избършат стъклото, защото ми се струва, че греша, че е оптическа измама или извратеност на възображението ми, че за нищо на света крайпътно ханче не може да се казва така: МЕХАНИЧНАТА ГОЛГОТА.

– И когато го поведоха, уловиха някого си Симона Кирикеец, който идеше от нива, и сложиха върху му кръста, за да го носи след Исуса.

– Престани! – крещя, за да надвикам двигателя, който винаги става ужасно гръмогласен, щом се страхувам. – Не обичам такива шеги!

– Аз не се шегувам. – Пауза. – Аз говоря сериозно.

– Изчакай ме. Ще проверя има ли някой.

– Не! – подскача зверчето в Лиза. – Двамата.

– Вали и е студено.

– Не! Двамата, чуваш ли, двамата!

Притичваме. Не е повече от петнадесетина крачки, затова в хаоса от боязън и предпазливост мозъкът ми успява да подреди една-едничка мисъл: какво има в този мъртъв тъмен куб със захлопнати дървени решетки? Нищо повече не можах да изстискам от него, защото целият бе във властта на една нелепост: „Този път краят е отпред!“ Толкова – до вратата. Лиза е до мен и ми се струва, че в тъмното очите и фосфоресцират, а ноктите и бапно се измъкват от своите кадифени леговища, хищни и извити като малки рогови ятаганчета.

– Ако се страхуваш, да се връщаме? – предлагам като последна възможност, но тя мълчи, само ноздрите и потръпват, души, търси опасността, която я привлича с някакъв извънсетивен магнетизъм.

Започвам яростно да хлопам с юмрук, половин минута, минута, за да се убедя, че няма никой, че никой не може да живее точно тук и точно сега, когато забелязвам върху продълговатото стъкло на вратата трепереща светлинка – може би от свещ, може би от фенер; някой слиза по стъпала, някой ходи с чехли, някой леко покашля или мърмори, или ругае, но има светлина и звук, после повече светлина и повече звук, после светлината блисва върху цялото стъкло, а звукът става мощен, басов, почти неземен глас:

– Вървете си по пътя. Хотелът не работи.

Вече се бях обърнал и гледах с надежда чистачките, които отчаяно, но всеотдайно ни викаха през водната пелена (снежинките бяха станали дъждовни капки), когато тя изтърсва:

– Двама сме. Градът е далеч.

– Казах. – Басът е гневен. – Вървете си и толкова.

– Не ме отпъждай – настоява Лиза. – Жена съм. Студено ми е и се

страхувам по пътищата.

– До Коледа съм затворил – казва онзи, но сякаш по-меко. – По туй време винаги затварям.

– Искаме само легло и покрив.

– Хайде – казвам и я улавям за ръката. – Щом не иска, не иска. До града не е далеч.

– Защо пък? – Лиза издърпва ръката си. – Той е брат на мрака.

Онзи се суети, целият е колебание, много силно трябва да е нещото, което се съпротивлява вътре в него, щом не иска да ни пусне в тази кошмарна омокрена нощ. Почти виждам как извърща гръб, готов да изпусва, ругатнята тежи на езика му, защо в края на краищата не вървим на майната си или някъде по-далеч; светлинката безпомощно трепери от пробождащата хладина, но после пак поглежда към вратата, към ключалката, отвъд сме ние – рушителите на свещеното му спокойствие, грабителите на сънливото му бездвижие, рискът.

– Само тази нощ, утре да си вървите.

– Само тази нощ, утре ще си вървим – повтаря Лиза като влюбената Ехо.

– Само тази нощ, разбрахме ли се?

Изщраква резе, правоъгълно парче от мрака се отмества, боязливо се разсипва светлина – и той е пред нас като пародия на Статуята на свободата. Миг по-късно чехлите му вече шляпат по стъпалата, тръгваме подир своя сърдит гид неизвестно накъде, засега просто нагоре и навътре в този студен празен търбух, готов да ни погълне, да ни смеле, да направи от нас нещо пихтиесто...

– Няма ток. Сигурно жицата се е скъсала – казва.

– Сигурно се е скъсала – повтаря Лиза.

Влиза в обширен вестибюл, светлинката изпърхва с криле и каца на масата – овална, дъбова, навярно германска, с дебела, брадясала от ресни и пискюли покривка. Всичко останало е удавено в мрак и тежък дъх. Като на погребение – и мъртвило, и мъждукаща светлина, и спарено, и мълчание, и печал. Поканва ни да седнем, едва тогава виждам, че устните на Лиза са морави или зелени, или тъмнокафяви, но най-точно – ги няма. Искам да попитам къде са устните й, но тя сигурно ще ми отвърне, че мракът ги е изгризал, после ще се разбъбри за хищната ненаситност на тъмнината, за алчната и страст, ще разкаже нещо за своя призрак Мрачин, който живеел в мазето или в тавана, или бог знае къде точно, но вечерите се мушквал под завивката и тъй – прегърнати – прекарвали цялата нощ, на сутринта той си отивал с крадливи стъпки като

Ромео и чак тогава тя откривала, че устните ѝ ги няма, че „съм съвсем безуствна“, както казваше, „че съм съвсем една такава безуствна“. И после ще продължи: „Винаги щом стана безуствна, значи при мен е Мрачин; тогава е хубаво, защото страшното е съвсем наоколо“.

– Ще ви донеса студено месо и вино – казва стопанинът и хлътва в непрогледността, за да ни остави около минута в тягостно мълчание.

– Сам ли живееш? – пита Лиза мрака, а мракът отвръща с гласа на стопанина.

– Сам.

– И никакви ли гости не идват?

– По това време затварям – продължава мракът. – Винаги затварям, знаят го.

– Изглежда, всичко затваряш. И себе си.

– Изглежда, и себе си.

Говорят странно и внезапно им разбирателство започва да ме тревожи. Не обичам да съм извън, не понасям.

– Мрачин ли е тук? – питам, за да прекъсна диалога им.

– Ъхъ. Тук е, виждам го да реже студено месо за вечеря. Ще ядем студено месо и ще прием алено вино – прошепва тържествено Лиза, а аз настръхвам от вампирската многозначителност на думите ѝ.

– Този ли е Мрачин?

– Прилича. Само дето онзи беше по-млад и имаше бенка ей тук, до носа.

Мрачин се връща в сферата от светлина и носи студено месо за вечеря. Движенията му са плавни и някак неестествени, въздушни. Налива от алената напитка и сяда срещу нас.

– Яжте.

– Не! Не съм гладен.

– Защо крещиш? – пита Лиза, пък устните и съвсем ги няма. – Какво ни интересува нас дали си гладен.

Страшно е това „нас“, не го искам.

– Ти си съвсем сам – продължава Лиза, този път на Мрачин. – Как го понасяш, не знам. Като си сам, много те боли душата, нали?

– Наказан съм. И не питай. Каквото и да се случи, не питай. Иначе не отговарям, честна дума.

– Няма да те питам – кратко се съгласява Лиза. И след малко добавя: – Каквото и да се случи.

Има начин, разбира се, как съм забравил: вампирите, или наречете както си щете безплътните нощни скитници, нямат сенки. Трябва само

леко да отместя глава, някакви десетина градуса, но страхът е по-силен от мен – а ако наистина няма сянка?

– Завиждам ти – продължава Лиза, огризвайки с охота някаква кост.
– Тук ти наистина си сам в безкрайната Вселена.

Мрачин дръпва моята чаша пред себе си, старателно я напълва почти до ръба и отпива.

– Вселената не е безкрайна – казва той след жадната глътка. – В природата няма нищо безкрайно.

Извърщам глава, сянката е на мястото си – върху стената, плътна, игрива в такт със светлината.

– Аз съм космолог, разбирам ги тия неща – продължава Мрачин. – По-точно бях. – Отново отпива. – Всичко в природата е ограничено, безкрайно е само страданието, защото не е материя. – Неочаквано се извърща към мен: – Нали така?

– Не знам. Не съм нито космолог, нито кюре.

Точно в този миг, заклевам се, точно в края на моето глупаво изречение някъде хлопва врата. Лиза застива напрегнато, поставя широко отворени длани върху масата и се накланя напред.

– Има ли някой?

– От вятъра е – отговаря мигом Мрачин. – Щом ти казвам, че е от вятъра, значи е от вятъра.

– Нали знаеш – казвам. – Вятърът хлопва вратата само веднъж.

По устните на Мрачин се плъзва нещо като иронична усмивка, къса, раняваща, като откос:

– Не винаги само веднъж. Светът се управлява от вероятности, затова дори най-невъзможното може да се повтори. Ако бъдем тук милион години, не е изключено вятърът да отвори вратата и пак...

– Ние утре си отиваме – казвам. – Няма смисъл да чакаме милион години една врата да се хлопне.

– Защо? – гласът му звучи искрено. – Сигурно защото можете да си отидете.

Минута-две мълчание, в които се опитвам да подредя хаоса от впечатления, предчувствия и страх, но нищо не се получава, защото в мен управлява първата сигнална система – онази сложна и объркана мрежа от рефлексии, скрита долу, в ниското, в мазето на мозъка, между вехтошарските останки от еволюцията; там, където още не съм станал човек, където съм само крадливо влечуго или хищна сова, или боязливо насекомо; пристъпвам пипнешком в това мазе, искам да проумея нещата по формата и фрактурата им, по влажността и топлината им, но само се

блъскам в непознати реалности, подритвам ги, спъвам се, търкам ожулената си изненадана душица, размахвам отчаяно ръце, за да разкъсам оплетените като че ли от конопени въжета паяжини – но нищо, нищо, което поне ей толкова мъничко да е познаваемо... Само досадният ромон на дъжда по стъклата и водосточните тръби, само изменчивата налудничавост на Лиза, само разкъсващото извънвреме на Мрачин, плюс една врата, която вятърът може би ще хлопне след милион години...

– Всичко на този свят – започва пак отникъде Мрачин – е самозатворило се пространство и време. И Вселената, и електронът. Човекът също... Човекът също е самозатворило се в себе си страдание.

– Защо ни говориш всичко това? – питам. – Ние искаме само топла вода и легло.

– Нямах право да исках от другия само топла вода и легло. Другият също...

В този миг някъде долу отново се хлопва врата.

– Много бързо минаха милион години – казвам и ръката ми неконтролирано посяга към големия готварски нож.

– Знае ли човек колко са милион години – отвръща Мрачин почти лениво. – Имаш ли сетива за милиони години? И остави ножа, глупаво е. Не можеш да прободеш утехата.

2

Камината е светлина и топлина, Лиза се съблича, а преди сън е досадно словоохотлива.

– Странна къща и странен човек. Прилича на Мрачин, а не е. Ако ме питаш, той си е направо луд. Ами луд е, разбира се, откачил е от интелигентност. Защо всички интелигентни откачат, Емил? И защо всички много пият?

– Не знам.

– Неспокоен е. Сякаш очаква нещо да започне. Или пък коже би да свърши. Ще стане нещо и край. Добре го каза: животът е едно очакване за смърт. Като си помислиш, така е. Цял живот не правим нищо друго, освен да чакаме смъртта. Обичаме, ядем, пътуваме и чакаме смъртта. Винаги е покрай нас, но първо събира другите, които обичаме, без които не можем. Чак накрая идва за нас... Кой отваря вратата, Емил?

– Не знам.

– Не знаеш, не знаеш... Като бях малка, си мислех, че заран звездите падат между тревите. Веднъж тръгнах с кошница да ги събирам. И знаеш ли, Емил, нямаше нито една звезда! Намерих само една скъсана обувка. Все се питам къде отиват звездите сутрин – и това ли не знаеш?

– Там са, но не се виждат.

– Да имаш да вземаш! Звездите са души на умрели и сутрин се прибират в умрелите. И ти ще имаш звезда, и аз ще имам. Жалко, че няма да мога да я видя. Или ще я виждам?

– Няма.

– Винаги ще разочароваш човека...

Не казва лека нощ, просто се свива в мен, сгушва се на топло кълбо между гърдите и коленете ми, винаги с гръб, търси защита. Няколко минути мълчи и си мисля, че вече спи.

– Защо ме взе от психото?

Никога не отговарям на този въпрос.

Изглежда, някой избърса небето от облаците, в горния ляв ъгъл на прозореца луната се разбули – кръглолика, петниста, бледа от студ. Този някой разкъсва завесата, парчетата тичат да се догонят, търкалят се върху огромните си морави кълбета, да се спят някак, да станат цялото, старото, някогашното, но не могат да се преборят с вечните сили на разпадане...

– Ще видя звездата си, предчувствувам – сънно промълвя Лиза. –
Още утре ще я видя.

Опитвам се да заспя, но образът на Мрачин е по-силен от физиологията ми. Стаята, огромната германска маса с брадясала от пискюли покривка, тежък въздух, пие червено вино и говори: всичко, което човекът е измислил, казва, е само вътрешна реакция на омраза към света. Отпива и продължава: а най-жестоката омраза е знанието, което трупаме. Знам, знам, знанието е потребност и ще ти кажа защо – защото е компенсация за несправедливостите на Вселената към нас, за милионите и несправедливости. Извисяваме се чрез знанието, за да унижим Вселената – запомни го. Човекът се опитва да опознае нещата, за да се издигне над тях и да им отмъщава. Тази дребнава мръсна злобичка го тласка да прониква в тайните на материята, за да компенсира, доколкото може, вродения си комплекс за нищожество. И какво излиза? Че науката е сложен условен рефлекс на един дразнител, които се нарича страх от Вселената. Тя никога не е била великодушна към нас, никога не е била щедра към разума, защото разумът е нищожество, което не иска да си признае това, за нищо на света не иска да го признае и тъй като няма никакъв друг начин да го скрие, създава наука: изучава космоса, разбива атома, прави мислещи машини. Не си ли съгласен?

Ето това е разумът: напласнено мимолетно парче нищожество! Той има един-единствен спасителен шанс: да събира знания. Ако не го прави, ще трябва да си признае, че е нищожество – какво друго ще му остане тогава, оевен да се намрази?

Никога не съм се замислял за тези неща, не ме интересуват. Аз съм скромнен инженер по медицинската апаратура, грижа се за енцефалографите в една клиника (там видях Лиза), високото знание не ме привлича, стои над мен, но ми се струва, че Мрачин е прав. Какво друго е познанието, ако не патерица? И кой има нужда от патерица?...

Тогава чувам женски смях – спотаен, нервен, отвратителен. Някой се смее във вестибула, жена се смее, значи Мрачин ни е излъгал. Отметвам завивката, стаята е изстинала, плахо отварям вратата, в първия миг ходилата ми като че ли залепват за студения под, по тялото ми пробягва ледена тръпка, правя няколко крачки напред, за да надникна от етажната площадка. Жена е, разбира се, седят около кръглата маса и пият нещо в дълбоки чаши – сякаш изрязани силуети от лунна светлина върху тягостния мрак на стаята. Двама, Мрачин и жена – не я виждам добре, но ми се струва красива, с някаква зловеща красота.

– Все пак реши да тръгваш, така ли? – пита Мрачин.

- Трябва, ще ни чакат.
- Пътят е лош – продължава Мрачин. – Валя и сигурно има поледица. Надолу е стръмно.
- Знаеш, че съм предпазлива.
- Остави поне детето.
- Баба му иска да го види. Не го е виждала от година.
- Моля те – в гласа на Мрачин се стрелва отчаяние.
- След няколко дни ще се върнем – спокойно казва жената. – Не се страхувай, за нищо не се страхувай.

Мрачин се изправя, отива до големия прозорец и дълго гледа навън.

– Няма да е след няколко дни – казва на себе си или на луната, или на обладите, или на мрака, или на нищото. – Там е работата, че няма да е след няколко дни.

Нищо особено, делничен разговор между съпрузи, а някаква изпълненска лапа притиска гърлото ми. Често изреченията носят нещо толкова огромно, че сами се смазват под товара си, стават жалки, вече не ридичка от думи, а оголено мъчение – не сте ли забелязвали? Думите не стигат, затова не ги търсиш, казваш само най-необходимите, останалите са прекалено немощни, с хлътнали гърди и вяли мускули, не могат да мъкнат огромното, страшното, заради което си ги казал. Тъй си говореха двамата – само с най-необходимите думи, като пред екзекуция.

– Знаеш, че те обичам – казва жената и разбирам, че ако докосне в този миг Мрачин, ще се овъгли.

Няма да намери думи, знам. Думите вече са свършили. Няма ги в теб, няма въздух да ги пренесе, няма уши да ги чуят. На това място всичко свършва, изчерпва се, лъсва дъното. Тук е смъртта на душата, Мрачин.

Моето полунощно подслушване става излишно и се връщам обратно в стаята. Лиза седи на леглото, притиснала колена до гърдите си.

– Обещахме да не питаме, помниш ли? Да не питаме, каквото и да се случи.

3

След няколко часа безсъние дойде утрото – уморително равномерна сивота, сякаш разбъркана с миксер, сякаш целият дом е потопен в съд с лепкав колоид.

– Изобщо ли не мигна? – Лиза не изчаква дори да отвори очи. – Не си, обзалагам се. И аз като момиче страдах от безсъние. Натъпчат ме с лекарства и започвам да сънувам приказки. Израснах с тези приказки, Емил, сигурно затова ме имат за болна.

– Обличай се бързо, ще тръгваме.

– Не е хубаво да бягаме. Мрачин беше добър към нас. Уплаши ли се?

– Не се чувствам добре.

– Пък държиш винаги да си добре, тъй ли? Жена като жена, сигурно и тя е дошла от приказката.

– От коя приказка?

– Ама ти, Емиле, сериозно ли мислиш, че всичко това е истина? Къщата, Мрачин, жената и изобщо са някаква си проста истина? Това е приказка, в която попаднахме случайно. Хлътнахме в нея, без да искаме...

– Не започвай пак, моля те.

– О, значи си спял. Щом не виждаш, че всичко това е декор за приказка, значи си спял. Или не, просто си беден.

Когато се спускаме в големия вестибюл, те вече пият кафе – Мрачин и жената. Мрачин дори не трепва, казва само ледено:

– Добро утро. Кафето ви е сервирано.

Тогава разбирам, че всички снощни страхове са били напразни – не може да има толкова немощен призрак с лице от мръсен гипс, подпухнало от алкохол, с изплашени очи, в които живее цялото възможно отчаяние. Не може да има такъв призрак.

– Това е жена ми – казва Мрачин. – Това е моята жена. – И в лаконичното „моята“ има нещо болезнено. Сигурно така човек казва „моето страдание“ или „моята смърт“.

– Пък ние снощи помислихме, че си стар ерген – изтърсва безцеремонно Лиза.

– Това е жена ми – настоява Мрачин. – Имам и момченце на десет години, спи отвън в колата.

– В колата ли? Защо в колата? – Лиза е искрено изненадана.

– Ще тръгваме, пък не исках да го събудям – в гласа на жената има нещо глухо, дразнещо, сигурно устните и са пресъхнали от цигарите.

– Те пътуват – бързо допълва Мрачин. – Тръгват с колата, заминават за няколко дни.

Господи, как ми се иска да му помогна! Не ви ли се е случвало – седиш до нечие страдание, дори не знаеш какво, но страданието го има, там е, присъствува с цялата си непоносимост, дори усещаш пулса му, и тогава внезапно ти се приисква да го вземеш, да хванеш подръка това страдание и да го поведеш нанякъде, да се махне оттук, да освободи стаята, да не диша от този въздух – не ви ли се е случвало? Без да си филантроп, без да си мазохист, а защото ти се струва, че трябва да освободиш другия, за минута само да си поеме дъх иначе няма да може, иначе няма да издържи! Тъй аз искам да освободя Мрачин от нещото, което не разбирам.

– Времето не е за пътуване – казвам. – Мъглата е гъста.

– Знам пътя великолепно – възразява жената.

– Почакайте час-два, ще тръгнем заедно.

– Сега! – отсича жената. – Трябва сега.

– Ти не искаш, Мрачин! – почти крясвам. – Снощи те чух, не искаш. Защо не ги спреш!

Мълчи. Дълго гледа пресъхналата тъмнокафява утайка на дъното, а после, когато вдига глава, някъде съвсем в крайчеца на очите, скрита от всички останали и от света, виждам прозрачна, издайническа, появила се кой знае от какви дълбочини влага.

– Не мога – казва. – Не мога.

– Тогава и аз ще тръгна с тях – отново безцеремонно се намесва Лиза.

– Не бива! – Мрачин се изправя. – Те ще тръгнат сами. В тази посока всички пътуват сами.

– Искам! – вироглаво настоява Лиза. – Аз също искам да участвам в приказката.

– В каква приказка? – отново глухият глас на жената.

– Не разбирате ли, всичко това е приказка. Къщата, денят, Мрачин, всичко.

– Не е приказка, момичето ми – прекъсва я Мрачин. – Не може да има толкова лоши приказки.

– Ти не знаеш. Вне не знаете. Има всякакви приказки, всякакви! –

гласът ѝ трепери както винаги в началото на нервна криза. – Всякакви има! И ти си Мрачин, който живееше в мазето. Кажи, Емил, нали съм съвсем безустна?

– Съвсем, Лиза.

– Ето, виждате ли, а щом стана съвсем една такава безустна, тогава е хубаво, защото страшното е съвсем наблизно.

– Страшното е съвсем наблизно – повтаря като ехо Мрачин.

– Винаги съм искала да участвам в приказка, в страшна приказка, не във весела. Като онази, дето дяволът хваща доброто в една катедрала, разкъсва го и после го изяжда.

– Не в катедрала, не – възразява Мрачин. – Защото дяволът е изял доброто много преди да има катедрали.

– Пък мама казваше: дяволът не може да е изял доброто, Лизичка, защото добро никога не е имало. Ако имаше добро, Лизичка, казваше, господ нямаше да ми даде такова наказание. Ти не разбираш, нали, Емил?

– Не, Лиза, не разбиха.

– Ти никога нищо не разбираш, защото си спял. Или не, защото си беден.

Жената се усмихва нервно и се изправя:

– Време е.

Когато излизаме, виждам, че на задната седалка на колата спи момченце. Спи така, сякаш никога няма да се събуди.

4

– Тръгвам – Лиза е затворена и далечна, дори не се извърща към мен.

– Накъде?

– Натам... Не знам накъде. Нещо ме дърпа, Емил. Нещото е по-силно от теб. Благодаря ти за грижите. Сбогом.

Сещам се за Мрачин едва когато колата се скрива зад завоя. Намирам го във вестибюла – бледен, цигарата трепери между устните му, потръпва, сякаш всеки миг ще се разхлипа.

– Заминаха ли? – пита.

– Заминаха.

– Винаги заминават. – И след няколко секунди допълва: – Винаги заминават завинаги.

– Не се сбогува с тях.

– Излишно е. Те нищо не разбират.

Отива до прозореца и дълго гледа към пътя.

– Нищо не разбират, мъничките...

Сигурно трябва да си тръгна, но се страхувам да го оставя сам. В такива минути самотният човек е неразумен.

– Да ти наля ли? – пита.

– Не е ли рано?

– Времето е относително понятие, момчето ми, какво значи рано и късно... Вселената не се интересува от нашата жажда. Тя е равнодушна към страстите ни.

Почти автоматно отива до барчето с бутилките.

– Ето това е смешното – самовъображението на човека. На младини написах книга „Вселената и ние“. Боже мой, каква хлапашка самоувереност! Дори имаше глава „Човекът като космическа стойност“. А човекът няма стойност даже тук, на тази никаква планета.

Налива две чаши, вдига едната почти до устните си и продължава бавно, може би с неохота:

– Седни де, защо стърчиш... Мъничкият човек – какво зависи от него? Нелепа игра на физическите константи. Природата го е създала ей тъй, на шега, в минути на весела самозабрава, за да не умре от скука. А той се големее...

Почти пресушава чашата.

– А най-голямата лъжа... Знаеш ли най-голямата лъжа? Ето я: човекът е дело на бога. Няма по-безсрамна лъжа! Щом бог е свръхразум и сила, може ли да създава нелепости? Все едно майстор ювелир да изковава подкови.

Разбирам те, Мрачин. Сега трябва да говориш за каквото и да е, само не за онова, само не за тях...

– Щом делото е калпаво, и майсторът е калпав. Изобщо цялата тази Вселена и съдбовните и първи три минути – още там нещо е сбъркано, още там има недообмислени неща. И по-нататък зсичко тръгва накриво, несъвършенствата са още в принципите, в базовите закони. Та чак до човека – недообмислено, недоизпиано...

– Все пак човекът е някаква ценност – подхвърлям, просто за да бъде опонент.

– Да, висококалорична храна за червея. Това е цялата му ценност... Още по чаша? Вече няма закъде да бързаш.

Налива, без да изчака отговора ми.

– Взemi например нарастващата ентропия, Глупаво, нали? Глупаво е да сътвориш нещо, със собствените си ръце да направиш нещо огромно и за вечни времена, а да положиш в основата му такъв принцип: всичко да се стреми към хаоса! Ами че тъй ти обричаш собственото си дело, обричаш го на гибел.

Отпива.

– Милиарди години по-късно същото решение се повтаря и в човека – създаваш себеподобно и сам влагаш в него гибелта му. Същата нелепост, същата жестока несправедливост!

Аз мълча. Знам, че иска да ми каже нещо съвсем друго, но трябва да събере смелост.

– Изчел съм всички велики философи – продължава Мрачин. – Всички те размишляват за света, но за света като готов, но за света: като решен. Той съществува, нека разберем какъв е. Само един тръгна обратно – Айнщайн. В едно свое писмо той пише: „Искам да разбера такъв ли бих създал света, ако бях бог“. И другаде: „Интересува ме имал ли е бог избор“. Големи въпроси са това, Емил, съдбовни и затова са нерешими.

Отново налива в чашата си два пръста смелост.

– Или да вземем времето. Ако беше бог, би ли направил времето едноизмерно? Да ме извини демиурга, но това е нелепо! Да вържеш всичко съществуващо с вериги за оста на времето, че да не може да се връща към миналото си; да крачи в едно неуловимо сега към едно непредвидимо после, а да не може да се върне миг назад... А кой не мечтае

да се върне назад? Има ли по-силен човешки копнеж?

Говори бавно, разпокъсано и не разбирам накъде ме води.

– Виж това отсреща. Обикновен часовник с махало. Какво отмерва – времето ли? Не, Емил, отмерва собственото си люлеене. А какво общо има то с времето? С моето време? С моя живот, с моите спомени, с моето очакване?

– Очакване ли? – питам.

– Очакване да се събудя. Очакване пак да стане трийсети октомври, а дотогава ще съм мъртъв.

– Не те разбирам, Мрачин.

– Няма нищо за разбиране. Някаква анабиоза. Или ако щеш, алкохолна летаргия. До другия трийсети октомври, когато ще дойдат.

– Кой ще дойдат?

Трепери. Вече е полупиян.

– Куклите. Моите кукли. Ще дойдат за нашето тъжно представление.

Вече няма да питам. Вече всичко ще разкаже, без да го разпитвам.

Отново налива. Пие с някакво неразбираемо упоение, сякаш да отмъсти на светложълтата течност.

– Трийсети октомври. Вече съм ги поръчал. Ще дойдат техниците, ще донесат два сандъка утеха, ще ги разпръснат по пода... Жестоко е, разбираш ли, жестоко е да ги монтират пред мен. Но батериите издържат само десет дни, затова ги монтират на място.

– Кого монтират? – не издържам.

– Тях. Жената и момчето. Моята жена и моето момче. Правят ги пред очите ми, нечестно е.

Става, по-точно опитва се да стане, но залита. Искам да му помогна, но избутва ръката ми.

– Повтаря се като в примка на времето. Тръгват съвсем нормално. Целувам момчето, никога не го събуждам. После нея. Аз я обичам, Емил. Всяка година я обичам. А после ги намират в пропастта.

Пак се изправя до прозореца, загледан в пътя.

– Така беше първия път, когато бяха истински. И после всичко се повтаря. Поръчвам, техниците ги докарват, монтират ги пред очите ми, десет дни, моите десет дни, когато съм жив. Целувам момчето, никога не го събуждам. После нея. Аз я обичам, Емил. Всяка година я обичам. А после ги намирам в пропастта.

– Не! – крещя. – Лиза е с тях!

– Нищо не може да се направи, момчето ми. А Лиза каза, че обича

страшните приказки.

– Ти си чудовището Мрачин!

– Нищо не може да се направи. Всичко се повтаря. Примка на времето, която стяга сърцето. Все повече го стяга, докато го пререже. Постепенно свикваш. Да, знаеш ли, наистина постепенно свикваш. Или лъжа? Сигурно лъжа.

– Лиза е моя жена!

– Пак ще бъде. За десет дни. Знам телефона, ще поръчаш. Лошото е само, че ги монтират пред очите ти. Жестоко е. Но какво да се прави, батериите издържат само десет дни...

КРАЙ

© Агоп Мелконян

Источник: <http://sfbg.us>

Свалено от „Моята библиотека“ [<http://purl.org/NET/mylib/text/8>]